

PAULOVA'EA OMOMBE'U TITOVA'EA PE

Carta de Paulo a Tito

---

1 ¹Jihi ko Pauloramō Tupana'gareheva'ero. Jesus Cristo'ga moirūharamo ji ako no jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo.

A'ereki Cristo'ga e'i ji ve: “Ehoeho ji mombe'gwovo. A'ero ti Tupana'ga remimo'ēhara'ga ikwahavi ojikoga ji rehe nehē nahanahā Tupana'ga ahe mbojiko ojihe javo. A'itituhēva'ea ti ga ikwahavi a'ero nehē no nahanahā ahe oko katu katu okovo garemimbotarimova'ea rupi javo. ²Nahā po ti ga ndekoi nehē o'ejipero ḡwaramo: ‘Po ti nhande xako Tupana'ga reheva'ero, a'ero po ti nhande xaho nhandejupa avuirama ga pyri nehē.’ Nahā po ti ga ei nehē,” ei Cristo'ga ji ve ji mondovo.

Tegwete Tupana'ga mbea. Ymyahū yvya apoa renonde ga e'i hako: “Aru ti ji nhiremimo'ēhara'ga mombytavo ji pyri avuirama nehē,” ei ga o'mbee'yma hako.

³Ḡwemimbotarimo Tupana'ga okwahavuka kiroḡwe ko nhinhi'iḡa mombe'uhava javo. Amombe'u ji ganhi'iḡa a'ero. A'ereki ji ve ga e'i kako: “Eho ti nhinhi'iḡa mombe'gwovo ga pe,” ei Tupana'ga nhanembopiro'yhara'ga ji ve kako.

⁴Tito, kiro ji ikwatijarukari imondouka nde ve. Jira'yra'java'ea a'e ji nde ve. A'ereki ji ja nde erejiko Jesus Cristo'ga rehe ji ga mombe'urame nde ve kako.

Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomomyry nde ve Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojkaharete'ga pavēi nhanembopiro'yhara'ga pavēi, a'e ji. Tandeporogwety ti Tupana'ga Jesus Cristo'ga pavēi. Tonoḡatu ti ga ndepy'a, a'e ji.

Titova'ea oporavyky Creta pe

⁵Ji horame ypa'ouhūa hugwi Creta hugwi nhande ndiaporavykypavi ḡa pokopave'yma. Nurā ji nde rejari pevo toporavyky pa ti ga ji py'rovo javo. Jihi a'e nde ve a'ero: Nahanahā ti Jesus'gareheve'ḡa pyteripeve'ḡa hugwi emo'emo'ē akwaimbae'ḡa onhimbovyvyhara'ḡa ikwahapyra'ḡa tohepia

katu ti ġa Jesus'gareheve'ġa mbo'embo'eavo javo. Embojoapia pa ti egwovo cidades pe ġagwryi pe Creta pe ġa mo'emo'eamo, a'e ji nde ve ikwehe.

⁶ Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa ti toko katu, a'e ji. Tegwete ojipe'ġa nemimbojahava ġa ndehe a'ero. Ojipeji tehe ti ġa togwereco ġwembireko'ġa. Tojiko ti ġanda'yra'ġa Jesus Cristo'ga rehe. Toakwaha ti ġanda'yra'ġa no hendukatuavo ġanhi'iġa. Po ojipe'ġa omombe'u katu ġanda'yra'ġa ko oko te'varuhu javo, a'ero ti ġa tokoyme Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa. Po ġanda'yra'ġa ndekokatui, a'ero pyry ġa Jesus'gareheve'ġa ndepiakatui gwa'yra'ġa moġitakaturu ġwaramo.

⁷ A'ereki Tupana'ga pe ġa oporavyky. A'ero ti ġa toko katu Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa. Ġa ndekokaturame tegwete ojipe'ġa nemimbojahava ġa ndehe a'ero. Ġwemimbotarimova'ea rupi jate rūi ti ġa toko onhimbohete'e'yma. Tonhimboahituhenuhūyime ti ġa. Tougwejuhuyme ti ġa ahemboheagwryva'ea vinho. Togwayvaryme ti ġa ojipe'ġa. Tokoyme ti ġa ojipe'ġa ja – kiroki ġa itambere'ia pyhyga rehe jate heaporoġita jipi.

⁸ Ojipe'ġa ndurame ġapyteri pe tohoryory ti ġa ġa ndehe ġa mombytavo ġwonga pe ġa poraka. Taheaporoġita katu pota ti ġa ġa pokoga. Tonhimbovyvy ti ġa. Toko katu ti ġa ojipe'ġa pe. Tapyry ti ġa hendukatuavo Tupana'ga nhi'iġa. Ġwemimbotate'varuhua rupi rūi ti ġa toko. Ġa ti toko Tupana'ga nhi'iġa rupi. ⁹ Tojiko hete ti ġa a'itituhēva'ea rehe nhiremimbo'ea rehe. Pyry ahe heroviari a'ea. A'ero ti ġa ikwahahetei a'itituhēva'ea ojipe'ġa mbo'eavo hehe imombe'uheteavo ġa mbohoryoryva hehe nehē. A'ero ti ġa ojipe'ġa mbopogwei a'itituhēva'ea kwahavuka ġa pe nehē – kiroki ġa e'i Tupana'ga nhi'iġa pe a'ea ko a'itituhēva'ea rūi javo.

¹⁰ Tombo'e kwaha ti Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa, a'e ji. A'ereki he'yjuhuve'ġa nohendukatupotari okovo ġwemimbotarimova'ea rupi onhi'iteheavo onhimoandyandyita ojipe'ġa moandyandyita no. Judeus'ġa ojikytiukave'ġa jara'ġa hohe nohendukatupotari. ¹¹ Tupana'ga nhi'iġarūiva'ea ġa omombe'umbe'u Jesus'gareheve'ġa pe ġa moandyandyita. Nanongara rehe po ġa nombo'ei ramo. A'ereki ġa omongo tehe Jesus'gareheve'ġa py'a. Ġanongapypeve'ġa py'a ġa imongotehei no. Nahā ġa ndekote'varuhui ipyhyga vehevi itambere'ia ġa hugwi ġwemimbo'ea kwepykavamo. Tito, pemombi ti ġanhi'iġa tombo'ea'javyme ti ġa javo.

¹² Perope pe peju – Cretapeve'ġa namonhava'ea aerēva'ea mombe'uharava'ea omombe'u gwelyjava'ea hako. Ahe e'i hako: “Cretapeve'ġa ko i'mbeheteve'ġa. Nane'ymi ġa mbero. Oko te'varuhu ġa otiruahūro onhyrōe'yma. Ougwei hete ġa mbatera okovo ovevugwehetero. Mbatera rehe jate ġa ndekoi toro'u hete javo,” ei ahe Cretapeva'ea mombe'gwovo hako.

¹³ Ahe Cretapeve'ġa mombe'u katu reki. Nurā ti penhi'iġahy ġa pe imombe'uheteavo tojiko hete ti ġa Cristo'ga rehe javo. ¹⁴ Penhi'iġahy ti ġa pe topohi ti ġa imombe'utehea hugwi judeus'ġa namonhava'ea remimombe'utehea hugwi javo. Ombojihu ahe imombe'utehea.

Aḡwamove'ḡa nemimbojihuva hugwi ti ḡa topohi no ḡanemimombe'utehea hugwi. A'ereki imbojihuvame ḡa nohendukatui a'itituhēva'ea.

¹⁵Kiroki ḡa pyry okote'varuhua momboruka Jesus'ga pe – ḡahā e'i mbatera pe nhaporemō: “Pyry hete mbatera Tupana'ga rembiapoā nhaporemō,” ei ḡa.

Kiroki ḡa oko te'varuhu ojikoge'yma Jesus'ga rehe – ḡahā e'i mbatera pe nhaporemō: “Ndapyryvi mbatera,” ei ḡa. Nonhimombaragwahava'javi ḡa aherekokatua rehe aherekote'varuhua rehe no. Ḡandeaporoḡita tīruahū. Okote'varuhua rehe vehevi ḡa nonhimombaragwahavi. ¹⁶Ḡa e'i tehe: “Orokwaha hete ore Tupana'ga,” ei ḡa novīa. A'ereki ḡa ndokokatui reki. Nurā ahe nhimombaragwahavi ḡa ndehe ndojikogi tuhē ḡa Tupana'ga rehe javo. Nombohoryvi ḡa Tupana'ga ojihe. Ndokoi ḡa ganhi'iḡa rupi. Nurā ti Tupana'ga ei ḡa pe nehē: “Ga ko ndapyryvi. Nurā tegwete ḡandekokatua,” e'i ti ga ḡa pe nehē.

A'itituhēva'ea Tupana'ga remimbo'ea

2 ¹Ndehe reki, Tito, embo'e ti Jesus'gareheve'ḡa a'itituhēva'ea rehe Tupana'ga remimbo'ea rehe. ²Embo'e ti akwaimbae'ḡaymyana. Taheaporoḡita katu ti ḡa tapotaruhuyme ti ji mbatera javo. Tonhimoḡatyro ti ḡa. Tonhimbovyvy ti ḡa okokatuavo ḡwaramo. Tojiko hete ti ḡa Tupana'ga rehe okovo ganhi'iḡa rupi. Toarō hete ti ḡa ojipe'ḡa. Tonhimomirana hete ti ḡa Tupana'ga nhi'iḡa rupi okovo. A'ea rehe nhaporemō ti embo'e akwaimbae'ḡaymyana.

³⁻⁴Na jitehe ti embo'e kunhangwerymyana'ḡa. Toko katu ti ḡa no hendukatuavo Tupana'ga nhi'iḡa. Tombotegweteteheyme ti ḡa ojipe'ḡa. Tougwejyme ti ḡa ahemboheagwryryva'ea vinho.

Tombo'e ti ḡa pyryva'ea rehe timoḡita ti kunhangwerapyahuve'ḡa a'ea rehe javo. Tomonhimbovyvyruka ti ḡa ipyahuve'ḡa. Te'i ti ḡa ḡa pe: “Pearō hete ti penhimbireko'ḡa. Pearō hete ti peja'yra'ḡa.” A'ea ti ḡa te'i ipyahuve'ḡa pe. ⁵Te'i ti ḡa: “Penhimbovyvy ti. Taperekoi ti ojipe'ḡa nembireko'ḡa pejapyakavo aherekokatua rehe jate. Pehepia katu ti penhonga. Peko katu ti ojipe'ḡa pe. Peko ti penhimbireko'ḡa nhi'iḡa rehe.” A'ea nhaporemō ti kunhangwerymyana'ḡa te'i kunhangwerapyahuve'ḡa pe. Tohendu katu ti kunhangwerapyahuve'ḡa te'ite'varuhuyme ti ojipe'ḡa Tupana'ga nhi'iḡa pe ganhi'iḡa mbotegwete'yma. Tito, nahā ti ere kunhangwerymyana'ḡa pe tombo'e ti ḡa ipyahuve'ḡa javo.

⁶Embo'e ti akwaimbae'ḡa no ipyahuve'ḡa tonhimbovyvy ti ḡa javo. ⁷Ndehe no, Tito, eko katu ti, a'e ji nde ve. Nde repiagame ti ḡa ndekokatui a'ero nde javijitehe nehē no. Embo'e katu ti ḡa a'itituhēva'ea rehe jate Tupana'ga nhi'iḡa rehe enhimbovyvy ḡa mbojikoga enhimimbo'ea rehe. ⁸Nane'yimi ti enhi'iḡatu ḡa mbo'ekatuavo. A'ero ti tegwete ojipe'ḡa ehava nderekote'varuhua pe nehē. A'ero ti nhanearōe'ýve'ḡa ndipoyjayjari nehē timombe'u ti ḡanemimbo'ete'varuhua javo novīa.

⁹Embo'e ti ḡa – kiroki ḡa ndipiro'yi opojoykahara'ḡa hugwi. Tohendu katu ti ḡa opojoykahara'ḡa nhi'iḡa ḡa mbohoryryva oporavykypava rehe.

Tonhi'ikwepyte'varuhuyme ti ģa ģa no. ¹⁰Tomimyme ti ģa ģambatera. Tombojiko hete ti ģa opojkahaha'ģa ojihe okokatuavo ģwaramo. A'ero ti ģapojkahaha'ģa ei nehē: “Pyry hete jipyryve'ģa okokatuavo oporavykyavo ji ve jipi Tupana'ga remimbo'ea rendukatuavo ģwaramo. Pyry hete Tupana'ga remimbo'ea a'ero.” Nahā ti ģa ei nhanembopiro'yhara'ga nhi'iģa pe nehē. A'ea rehe nhaporemō ti embo'e ģapyryve'ģa ipiro'ye'ŷve'ģa.

¹¹A'ereki Tupana'ga omomyry nhande ve nhaporemō vvyakotyve'ģa pe nhaporemō. A'ea rupi ga ei: “Pejiko pa ti ji rehe,” ei ga. “A'ero ti ji pe mbuhurukari ji pyri pe mombytavo avuirama nehē,” ei ga.

¹²Imomyryvame nhande ve Tupana'ga ei: “Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pepohi ti penhimimbotate'varuhua hugwi no,” ei ga. “Penhimbovyvy ti. Peko katu ti ojipe'ģa pe. Pehendu katu ti nhinhi'iģa ji nhi'īpo'ruavo,” ei Tupana'ga nhande ve. “Nahā ti peko katu aģwamo,” ei Tupana'ga nhande ve nhaporemō vvyakotyve'ģa pe nhaporemō.

¹³Imomyryvame nhande ve ga ei: “Nahā ti peko katu pejoryjoryvamo aerē ti Jesus Cristo'ga rura'javi nehē javo ģwaramo. Uhura'ja ti ga penduvihavuhete'ga nehē pembopiro'yhara'ga Jesus Cristo'ga. Ikatu hete ti garura nehē,” ei Tupana'ga. ¹⁴“Onhikwava'ē ga ojijukavouka vvyakotyve'ģa pe ģa ndepyga raikwehe tambopiro'y ti ji ģa ģandekote'varuhua hugwi nhaporemō nehē javo. Omano ga tamomyry ti ģa mongovo javo. ‘A'ero ti ģa ndekoi ji rehe jate xako katu ti ojipe'ģa pe ģa pokoga javo,’ ei Jesus Cristo'ga,” ei Tupana'ga.

¹⁵Tito, a'ea ko Tupana'ga nhi'iģa. Nurā ti a'ea rehe nhaporemō embo'e hete ģa pehendū katu ti javo. Ehendukatuuka ti ģa pe ģa mbopohiruka ģandekote'varuhua hugwi. Eko katu ti ģa pyri tohendū katu pa ti ģa nhinhi'iģa javo. A'ereki Tupana'ga onhi'iģa mombe'upavuka nde ve.

Nahanahā ti peko katu

3 ¹Tito, embo'e ti Cretapeve'ģa ikwahavukara'java ģa pe toko ti ģa gwuvihava'ģa nhi'iģa rehe. Ere ti ģa pe ģa mbo'eavo: “Huvihava'ģa ti tomongomongo ogwyrive'ģa ģwemimbotarimova'ea rupi. Po ģanemimbotarimova'ea pyryvamo, a'ero ti pehendū katu pota ģanhi'iģa ģa nhi'īpo'rupava peporavykykatuavo.” A'ea ti ere ģa mbo'eavo. ²Te'ite'varuhuyme ti ģa ojipe'ģa pe ģa mbotegwetee'yma. Togwayvayvayme ti ģa okovo. Tinhyrō ti ģa imondovo ojeaporoģitakatua imohina ģa ndehe nhaporemō. Tito, a'ea rehe nhaporemō ti embo'e ģa nehē.

³Embo'e ti ģa a'ea rehe nahanahā ti ahe toko javo. A'ereki ymya nhande ndiajikogi Jesus Cristo'ga rehe ģa ja kako. A'ea rupi nhande nhaporemō ndikwahavi pyryva'ea. Nhande ndikwahavi Tupana'ga no kako. Nihendukatui nhande ganhi'iģa. Ojipea rehe nhande xako nhanenhimoandyandyjuka ojipe'ģa pe. Xako nhande nhaneremimbotate'varuhuva'ea rupi iparaparavuhuva'ea rupi nahā ti nhande roryroryvamo javo novīa. Nhanetiruahū nhande nhandekovo kako.

Xanhimyrõ nhande mbatera rehe ã ga ndehe no. Xako te'varuhu nhande ojipe'ãga pe. Nurã ã nianearõhetei. Nianhoarõhetei nhande no. Nahã nhande rekoï ymya kako.

⁴Aerẽ reki Tupana'ga nhandembopiro'yhara'ga ikwahavukari opyryva vyvakotyve'ãga pe a'arõ hete ji ã javo. ⁵A'ero nhandeporogwetyga ãwaramo ga omombo nhanderekote'varuhua nhande hugwi tuhu ti ã upa ji pyri avuirama nehẽ javo. Nhanderekokaturu ãwaramo rui ga omombo nhanderekote'varuhua. Nhandeporogwetyga ãwaramo ga omombo nhanderekote'varuhua.

Ohyvuka ga nhanderekote'varuhua gwa'uvapyryva pe. Gara'uvapyryva nhandereaporoãita rerojijyi nhandereaporoãita mbopyahuavo. ⁶A'ereki Tupana'ga omondokatuuka gwa'uva nhande pyri nahã ti epoko hete ãga javo. A'ereki Jesus Cristo'ga omano nhande repyga nhandembopiro'yhara'ga. ⁷Tupana'ga omondouka gwa'uva nhande pyri tuhu ti ãga upa opytavo ji pyri avuirama nehẽ javo. Tupana'ga omondouka gwa'uva. A'ereki ga pyri nhande ve nhande mombryva. A'ero nhande roryroryvamo nhandejikoga ga rehe ikwahava aerẽ ti nhande ruvi ga pyri avuirama nehẽ javo. ⁸A'ea ko nhiremimombe'ua a'itituhẽva'ea. Pyry ahe heroviari a'ero.

Tito, a'ea rehe ti embo'e hete jipi toko katu pota hete ti ãga javo – kiroki ãga ojiko ga rehe. Nhiremimombe'ua ko pyryva'ea imombryheteavo vyvakotyve'ãga pe nhaporemo ãga pokoga.

⁹Po ojipe'ãga nhi'inhi'itehei nahanahã po javo, a'ero ti ejipe'a ãga hugwi ãganhi'iãga renduve'yma. Po ãga ei: “Nahanahã oko nhanderamohava'ea aherakykwepoharava'ea no.” Po a'ea ãga etehetehei, a'ero ti ejipe'a ãga hugwi ãganhi'iãga renduve'yma.

Po ãga ei nde rayvayva: “Maraname nde ere'u pa ãwia?” e po ãga. “A'ereki Moisés'va'ea remimbo'eagwera e'i: ‘ãwia ti pe'u. ãwia ti tape'ui,’ e'i. ‘Nahanahã ti peko katu,’ e'i. Xako ti aheremimbo'ea rehe,” e po ãga. Po ãga ei na nde ve, a'ero ti terehendukatui ãganhi'iãga. A'ereki ãga gwayva pota ahe. Ndopokogi reki ãga ahe a'ero.

¹⁰Ojipe'ãga po ndokoi Tupana'ga nhi'iãga rupi okovo hajiheva'ea rehe peko ti nhinhi'iãga rupi javo. ãhã ombopohi pota ojipe'ãga Tupana'ga hugwi. Embo'e ti ãga Tupana'ga nhi'iãga rehe a'ero ãga momoranduva toko katu ti ãga okovo Tupana'ga nhi'iãga rupi jate javo. Po ãga nohendukatui nenhi'iãga, a'ero po ti erea'ja ãga pe hamo. Po ãga ndopohiri ve hajiheva'ea hugwi, a'ero ti epohi ãga hugwi. ¹¹A'ereki nanongara'ãga ojipokwaha okote'varuhua rehe. Oko te'varuhu ãga a'ero hendukatue'yma. A'ero ãga imbojari ojihe okote'varuhua ãwaramo.

Paulova'ea omondouka onhi'iãga

¹²Tito, ma'ãga po ti ji amondouka nde pyri nehẽ? Mara'ngu po ti Ártemas'ga ji ga mondovo nehẽ? Mara'ngu po ti Tíquico'ga nehẽ? Ji ga mondorame nde pyri ejirokwa ti ejoa cidade de Nicópolis pe ji repiaga. Pevo po ti ji hoi no jipytavo yapoa rupi nehẽ.

¹³Zenas'ga ovavagahihara'ga po ti oho nde hugwi ojipe'ḡape'ḡa ndepiaga nehẽ. Apolo'ga po ti oho ga rupi nehẽ no. Ejirokwa ti ḡa pokoga ḡa horame nehẽ. Emondo katu ti mbatera ḡa pe tokoyme ti ḡa imbatere'ŷva'ero nehẽ.

¹⁴Nhaneremimbo'ehara'ḡa pe Jesus'gareheve'ḡa pe ti ere: “Pemondo katu ti penhimbatera nanongara'ḡa pe no ḡa pokoga.” A'ea ti ere ḡa pe Jesus'gareheve'ḡa ti tomondo tehe kwaha javo. A'ea rehe ti embo'e ḡa toko katu ti ḡa javo. A'ero ti ḡa jirokwari okokatuavo ojipe'ḡa pe okotehee'yma nehẽ.

¹⁵Kiroki ḡa oko ji pyri – ḡahã omondouka onhi'iḡa nde ve.

Ere ti pevove'ḡa pe – kiroki ḡa ore arõ hete ojikoga ḡwaramo Jesus Cristo'ga rehe: “Paulo'ga omondouka onhi'iḡa pe me.” A'ea ti ere ḡa pe.

Tomomyry ti Tupana'ga pe me nhaporemo, a'e ji.